

Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Beeld: © Phil Nijhuis / ANP

Goede kraamzorg onder uitdagende omstandigheden

Kraamverzorgenden dragen in grote mate bij aan goede start voor moeder en kind

In Nederland wordt tijdens en na de bevalling aan de baby en het gezin kraamzorg geboden. De kraamzorg wordt geleverd door een geschoolde kraamverzorgende die de baby en het gezin begeleidt tijdens en na de geboorte. De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) houdt toezicht op de kwaliteit van de zorg, zo ook op de kraamzorg.

Nederland telt ruim 200 kraamzorgorganisaties die kraamzorg leveren aan ongeveer 168.000 baby's per jaar (peildatum 2022; Centraal Bureau voor de Statistiek). De standaard indicatie voor kraamzorg is 49 uur, in 8 aaneengesloten dagen. Hierbij is 24 uur het wettelijke minimum.

Meer kinderen, minder kraamverzorgenden?

Tijdens de coronapandemie zijn er meer kinderen geboren. Dat gecombineerd met signalen over tekorten in personele bezetting en problemen in de continuïteit van zorg van grote kraamzorg-aanbieders, was reden voor de inspectie om de kwaliteit van de kraamzorg beter in beeld te brengen. Daarvoor heeft de inspectie een toetsingskader ontwikkeld: het [toetsingskader Toezicht op de kraamzorg](#).

De inspectie brengt toezichtbezoeken aan zorgaanbieders en gebruikt daarbij toetsingskaders om de zorg te toetsen. Om te onderzoeken of het ontwikkelde toetsingskader kraamzorg aansluit bij het werkveld en de juiste informatie oplevert,

bezoekt de inspectie in 2022 zes kraamzorgorganisaties. Deze kraamzorgorganisaties zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor ongeveer 28% van het aantal kraamgezinnen in Nederland per jaar.

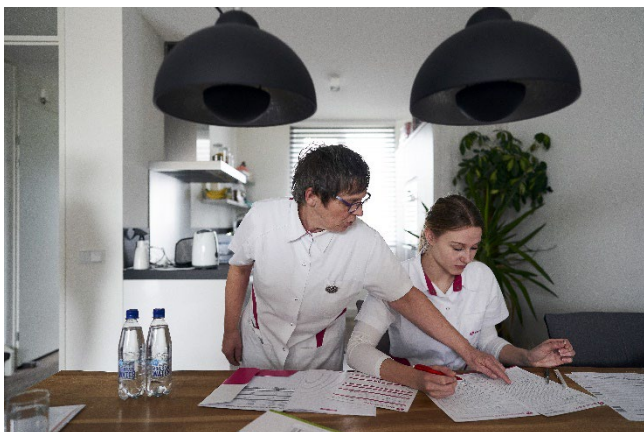
Tijdens de proefbezoeken zijn de kraamzorgorganisaties getoetst op vijf thema's:

1. Moeder en kind centraal
2. Integrale zorg
3. Veilige zorg thuis
4. Professioneel samenwerken als kraamverzorgende
5. Sturen op kwaliteit

Wat ziet de inspectie tijdens haar bezoeken?

We zien dat kraamverzorgenden in grote mate bijdragen aan een goede start voor moeder en kind. Kraamgezinnen ontvangen meestal kraamzorg van deskundige en gemotiveerde kraamverzorgenden. Kraamverzorgenden hebben een goed oog voor veilige kraamzorg thuis. Kraamverzorgenden werken goed samen met (in)formele zorgverleners en schakelen hulp in als de situatie hierom vraagt.

Het kraamzorgdossier bevat wisselend afspraken, adviezen en metingen. Hierbij ziet de inspectie dat sommige kraamzorgorganisaties verder zijn dan anderen. Het is belangrijk dat er bij de kraamzorgorganisaties meer aandacht komt voor samen leren en verbeteren.

Beeld ter illustratie: © Phil Nijhuis / ANP

Het veld ziet risico's bij het arbeidsmarktprobleem en de bekostiging van de kraamzorg. Vanwege een tekort aan kraamverzorgenden moeten sommige kraamzorgorganisaties hun postcodegebied van zorgverlening verkleinen. Hierdoor ontstaan er "grijze vlekken" op de kaart van Nederland, waar weinig tot geen kraamzorgaanbieders actief zijn.

Het veld ziet een toename in het aantal kwetsbare gezinnen waar de minimale hoeveelheid kraamzorg ontoereikend is. Financiële mogelijkheden zijn bij deze gezinnen beperkt. De inspectie ziet dat organisaties zelf initiatieven bedenken om de kraamzorg meer toekomstbestendig te maken, zoals het bieden van kraamzorg op maat.

Hieronder worden de bevindingen van de inspectie verder toegelicht, per thema van het toetsingskader kraamzorg.

Thema 1: Moeder en kind centraal

Moeder en kind staan centraal

De kraamverzorgenden stellen moeder en kind centraal. Om dat te kunnen doen, gebruiken sommige kraamverzorgenden de checklist [Vroegsignalering in de kraamtijd](#). Dit is een signaleringslijst om de risico's en zorgbehoeften gestructureerd in beeld te brengen. Andere kraamverzorgenden doen dit op basis van eigen inschattingen.

Risico's en zorgbehoeften niet altijd vastgelegd

Kraamverzorgenden verwerken de risico's en zorgbehoeften tot een kraamzorgplan. De inspectie ziet in de meeste gevallen dat deze informatie vastgelegd is in het kraamzorgdossier. In sommige gevallen ontbrak deze informatie. Enkele kraamzorgorganisaties werken met een papieren kraamzorgdossier, anderen werken met een digitaal kraamzorgdossier. De moeder heeft niet altijd toegang tot het kraamzorgdossier en zou dit wel graag willen.

Oog voor persoonlijke situatie

Kraamverzorgenden spelen goed in op de persoonlijke situatie van het kraamgezin. Zo wegen kraamverzorgenden mee of er sprake is van zorg aan een eerste of tweede baby. Of er wel of geen partner aanwezig is. En of er sprake is van andere problematiek binnen het gezin.

Thema 2: Integrale zorg

Andere zorgverleners zijn betrokken

Kraamverzorgenden weten goed tijdens de kraamperiode dat zij andere disciplines kunnen en moeten betrekken om tot goede zorg te komen. De samenwerking met de verloskundige, de lactatiekundigen en jeugdgezondheidszorg gaat goed.

Gezinsleden worden meer betrokken

Ook betrekken kraamverzorgenden de andere gezinsleden bij de kraamperiode. Volgens kraamverzorgenden is de partner, in vergelijking met een aantal jaar geleden, meer aanwezig tijdens de kraamperiode. Hierdoor vindt er een verschuiving plaats van voorlichting aan alleen de kraamvrouw naar voorlichting aan het kraamgezin.

Kraamzorgdossier steeds belangrijker

Steeds vaker werken meerdere kraamverzorgenden bij één kraamgezin. Hierdoor is het navolgbaar vastleggen van informatie in het kraamzorgdossier een belangrijk punt voor kraamzorgorganisaties om nog verder te ontwikkelen. De kraamverzorgende is verantwoordelijk voor het invullen en bijhouden van het kraamzorgdossier. De inspectie ziet onderlinge verschillen in de hoeveelheid opgenomen informatie in de dossiers en de inhoud hiervan. Informatie ontbreekt soms, en adviezen zijn soms onvoldoende concreet voor het kraamgezin.

Thema 3: Veilige zorg thuis

Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling bekend bij kraamverzorgende

De inspectie ziet dat het thema veilige zorg thuis een belangrijk onderwerp is in de kraamzorg. De kraamverzorgende is in de eerste levensdagen van de baby aanwezig in het kraamgezin. De kraamverzorgende heeft daardoor zicht op de gehele situatie. We zien dat kraamverzorgenden op de hoogte zijn van de meldcode huiselijk geweld en de meldcode kindermishandeling. Ook weten kraamverzorgenden hoe zij deze moeten toepassen.

De grenzen van de taken en vaardigheden van de kraamverzorgende zijn helder

We zien dat kraamverzorgenden weten wat zij zelf kunnen. En waarover zij overleg hebben met een andere deskundige, zoals een verloskundige. Kraamverzorgenden en de kraamzorgorganisaties

hebben in beeld welke scholingen zij verplicht moeten volgen om deskundig te zijn en te blijven.

Thema 4: Professioneel samenwerken als kraamverzorgende

Prenatale screening draagt bij aan een goede start voor de kraamzorg

De prenatale screening is een belangrijk onderdeel van de start van de kraamperiode. Een intake die goed in kaart brengt welke wensen, behoeften en risico's er zijn bij een kraamgezin, zorgt voor een soepele start door de kraamverzorgende. De kraamverzorgende kan door de intake goed aansluiten bij de start in het kraamgezin.

De meeste kraamzorgorganisaties laten de intakegesprekken plaatsvinden tussen de 20 en 30 weken zwangerschap. Deze vinden afwisselend telefonisch, via beeldbellen of met een huisbezoek plaats. Sommige organisaties hebben een eigen team die de intake uitvoert. Het kan ook zijn dat een kraamverzorgende dit doet als onderdeel van haar werk.

Verschuiving naar meerdere kraamverzorgenden in een kraamgezin

Het komt steeds meer voor dat organisaties niet meer kunnen garanderen dat één kraamverzorgende aanwezig is bij de partusassistentie, en vervolgens de kraamperiode verzorgt. Een kraamgezin krijgt in de meeste gevallen zorg van twee of meer kraamverzorgenden. Kraamgezinnen geven aan hierin geen belemmeringen te ervaren als de overdracht tussen de kraamverzorgenden goed is. Een voorwaarde is wel dat de kraamverzorgenden het kraamzorgdossier goed bijhouden om de overdracht goed te laten verlopen.

Beeld ter illustratie: © Patricia Rehe / ANP

Thema 5: Sturen op kwaliteit

Sturen op indicatoren en op evaluaties

De kraamzorgorganisaties hebben zicht op de kwaliteit en veiligheid van de kraamzorg. Naast alle verplichte indicatoren die zij in beeld hebben, sturen zij ook op andere criteria. Zo hebben organisaties ook evaluatiegesprekken met kraamgezinnen tijdens en na afloop van de kraamperiode.

Leren en verbeteren moet meer aandacht krijgen

De inspectie ziet dat kraamzorgorganisaties nog weinig aandacht hebben voor het leren en verbeteren uit meldingen. Ook moeten zorgverleners nog meer leren van elkaar. Het faciliteren en stimuleren van een lerende cultuur verdient aandacht van de kraamzorgorganisaties.

Personele bezetting speelt een rol in de uitvoering van de zorg

De inspectie hoort terug dat personeelstekort in de kraamzorg een grote rol speelt in de uitvoering van zorg. Kraamzorgorganisaties ondervinden steeds meer krapte in personele bezetting. Zij zijn hierdoor genoodzaakt om bij piekmomenten in het aantal geboorten, het aantal uren kraamzorg te verminderen.

Enkele kraamzorgorganisaties moeten het gebied waarin zij kraamzorg bieden (tijdelijk) verkleinen. Reden hiervoor is dat er onvoldoende kraamverzorgenden zijn om de minimale hoeveelheid zorg te bieden. Dit zorgt voor zogeheten 'grijze vlekken' op de kaart van Nederland; gebieden waar weinig tot geen kraamorganisaties actief zijn

Overige bevindingen

Risico's door verschuiving van loondienst naar ZZP

Kraamzorgorganisaties geven aan ook risico's te zien in de verschuiving van kraamverzorgenden in loondienst naar ZZP (zelfstandige zonder personeel). De kraamzorgorganisaties hebben een verplichting om kraamverzorgenden op te leiden. Zij zien dat veel kraamverzorgenden na de opleidingsperiode voor een ZZP constructie kiezen. Deze constructie zorgt voor meer personele problemen. De organisaties benoemen dat het binden van kraamverzorgenden aan een organisatie moeilijker is. Dit komt vanwege de onaantrekkelijke arbeidsvoorwaarden vanuit de geldende CAO.

Daarnaast geven kraamzorgorganisaties aan dat er verschillen zijn in de opgestelde kwaliteitseisen voor kraamverzorgenden in loondienst of ZZP. Ook zijn er verschillen in de aannameplicht die contractueel is vastgelegd voor kraamzorgorganisaties. Deze gelden niet voor kraamverzorgenden werkzaam als ZZP.

Kraamzorgorganisaties geven aan dat hierdoor de continuïteit van zorg in gevaar kan komen. Zo kan het voorkomen dat zij last minute zorg moeten leveren wanneer de kraamzorg bij een ZZP toch niet geleverd kan worden.

Risico's voor de inzet van kraamzorg bij de kwetsbare gezinnen

Naast de personele bezetting zien kraamzorgorganisaties ook dat er een toename is in het aantal kwetsbare gezinnen. Deze kwetsbare gezinnen nemen minder kraamzorg af of zetten de kraamzorg vroegtijdig stop. De kraamzorgorganisaties geven aan dat deze gezinnen de eigen bijdrage van de kraamzorg niet kunnen betalen. Kraamzorgorganisaties zien hierin een tegenstrijdigheid en risico's ontstaan. Juist omdat in deze kwetsbare gezinnen de minimale hoeveelheid kraamzorg van 24 uur niet toereikend lijkt.

Betere aansluiting nodig bij de veranderende markt

Kraamzorgorganisaties maken zich zorgen over de toekomst van de integrale bekostiging. Zij zijn het erover eens dat er veranderingen in het huidige bekostigingssysteem nodig zijn.

Kraamzorgorganisaties willen kunnen aansluiten bij de veranderende markt. We zien dat organisaties zelf initiatieven bedenken om de kraamzorg meer toekomstbestendig te maken. Een voorbeeld is het bieden van kraamzorg op maat.

Hoe verder?

Het toezicht van de inspectie op kraamzorgorganisaties is in 2023 op basis van risico's. Dit betekent dat de inspectie op basis van signalen en meldingen die zij ontvangt kraamzorgorganisaties kan bezoeken. Tijdens die bezoeken gebruiken inspecteurs het toetsingskader kraamzorg. De inspectie gaat ook aandacht besteden aan het creëren van bekendheid van de IGJ in het veld. Hierbij wil de inspectie kraamzorgorganisaties vooral stimuleren tot leren van incidenten en calamiteiten.